

บทนำ

หลักทั่วไปของความรับผิดทางละเมิด บุคคลจะต้องรับผิดในการกระทำของตนเอง แม้ว่า จะกระทำไปโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ หากการกระทำนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น แต่ในบางกรณี บุคคลจำต้องรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่นแม้ว่าตนจะมีได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือสนับสนุนในการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายนั้นแต่อย่างไร แต่ต้องรับผิดเพื่อบุคคลอื่น การที่บุคคลใดจะต้องรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่นอย่างไรนั้น กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบไว้ เพราะ เหตุที่มีความสัมพันธ์กันในทางกฎหมายบางประการ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 บัญญัติให้นายจ้างต้องร่วมรับผิด ในผลแห่งการละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำให้ขึ้นในทางการที่จ้าง และมาตรา 427 บัญญัติให้ใช้มาตรา 425 บังคับแก่ตัวการและตัวแทนด้วยโดยอนุโลม บทบัญญัติดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องความรับผิดในการกระทำของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) นายจ้างและตัวการจะต้องร่วมรับผิด ในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างและตัวแทนได้ทำขึ้น แม้ตัวนายจ้างและตัวการเองจะไม่มี การกระทำหรือมีได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้บุคคลอื่นเสียหาย

การที่กฎหมายบัญญัติให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้นก็ด้วยเหตุผลต่างๆประกอบกัน ได้มีนักนิติศาสตร์ แสดงความคิดเห็นไว้หลายประการพอสรุปรวมกันได้ว่า ที่นายจ้างต้องร่วมรับผิดด้วยเพราะนายจ้างเป็นผู้ออกคำสั่งให้ทำ หรือมิฉะนั้น เป็นเพราะการกระทำนั้น อยู่ในขอบเขตทางการที่จ้าง ซึ่งถือว่าเป็นงานที่นายจ้างเป็นผู้ลงมือกระทำเอง นอกจากนี้โดยปกติ นายจ้าง เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการกระทำของลูกจ้าง ซึ่ง

ต้องถือว่ากรณีนี้เป็นงานของนายจ้างเอง ย่อมจะให้บุคคลอื่นต้องมารับเคราะห์
 ในการกระทำละเมิดนั้นไม่ได้ ยิ่งกว่านั้น ในบางกรณีซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นความ
 ผิดของนายจ้างเองที่มีได้ใช้ความระมัดระวังในการเลือกหาลูกจ้าง หรือไม่ควบคุม
 ดูแลแลลูกจ้างให้ดี จึงได้เกิดการกระทำละเมิดนั้นขึ้น¹ และในสังคมสมัย
 ใหม่ที่การประกันภัยก้าวหน้าเห็นว่า นายจ้างอยู่ในฐานะที่ดีที่สุดที่จะกระจายความ
 รับผิดชอบผลเสียหายไปยังสังคมส่วนรวมได้ igit การเอาประกันภัยความเสียหาย
 หรือถือเอาค่าเสียหายซึ่งตนต้องรับผิดชอบเป็นต้นทุนในการผลิตได้ ประกอบกับนาย
 จ้างอยู่ในฐานะที่จะชดเชยให้แก่ผู้เสียหายได้ดีกว่าลูกจ้าง ถ้าจะให้บุคคลอื่นซึ่งได้
 ได้รับความเสียหายจากการละเมิดในทางการที่จ้าง ไปเรียกร้องเอาค่าสินไหมทด
 แทนจากลูกจ้างฝ่ายเดียว ผู้เสียหายก็แทบจะไม่ได้รับการเยียวยาอย่างใดจาก
 ความเสียหายที่ได้รับนั้น

จากแนวความคิดที่ต้องการคุ้มครองบุคคลภายนอกที่ได้รับความเสียหาย
 จากการกระทำของลูกจ้างนี้เอง ทำให้มีการขยายขอบเขตความรับผิดชอบของนาย
 จ้างขึ้นเรื่อยมาตั้งแต่ทฤษฎีที่ว่า นายจ้างจะต้องเป็นผู้ออกคำสั่งโดยตรง (command
 theory) ต่อมาเป็นทฤษฎีที่ถือว่าต้องมีคำสั่งโดยปริยาย (implied command
 theory) จนกระทั่งกลายมาเป็นทฤษฎีขอบเขตของทางการที่จ้าง (scope of
 employment theory) คือการพิจารณาว่า ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการ
 ที่จ้างหรือไม่ ถ้าลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง นายจ้างจึงจะต้องรับผิด

¹ ประภาศน์ อวยชัย, "ความรับผิดเพื่อละเมิดในทางการที่จ้าง"

ร่วมด้วย มิฉะนั้นก็เป็นความรับผิดชอบของลูกจ้างแต่ผู้เดียว ปัญหายุ่งยากจึงอยู่ที่ว่า
 อย่างเป็นในทางการที่จ้าง ซึ่งมีได้มีการให้คำจำกัดความไว้อย่างชัดเจนแน่นอน
 ได้แก่อาศัยความเห็นจากนักนิติศาสตร์หลายท่าน และจากแนวทางของ
 คำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งบางกรณีศาลฎีกาก็ไม่ได้ให้เหตุผลอย่างชัดเจนว่า เหตุใดจึง
 ถือว่าเป็นในทางการที่จ้าง โดยเฉพาะคำพิพากษาศาลฎีกาของ เทษ เกือบทั้งหมดเป็น
 กรณีลูกจ้างกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ จึงไม่มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ
 ความรับผิดชอบของนายจ้างในกรณีที่ลูกจ้างกระทำละเมิดโดยจงใจ หากลูกจ้างจงใจ
 กระทำละเมิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนายจ้าง และการกระทำดังกล่าวอยู่ในทาง
 ทางการที่จ้าง นายจ้างย่อมสมควรต้องร่วมรับผิดชอบ แม้นายจ้างจะไม่ต้องการให้
 เกิดการละเมิดดังกล่าวขึ้น หรือแม้กระทั่ง ได้มีคำสั่งห้ามอันเป็นระเบียบปฏิบัติ
 ภาษานไว้แล้วก็ตาม

ปัญหาที่น่าพิจารณาได้แก่ กรณีที่ลูกจ้างจงใจกระทำละเมิดโดยมีวัตถุประสงค์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัว หรือจนถึงขนาดมิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของนายจ้างแต่อย่างใดเลย แต่ลูกจ้างมีเจตนาทุจริตกลับใช้โอกาสที่ได้
 กระทำการในหน้าที่ไปกระทำเพื่อประโยชน์ของตนเองโดยเฉพาะ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการละเมิดต่อบุคคลอื่น ซึ่งอาจจะเป็นเจตนาการฉ้อฉล หลอกลวง
 หรือการกระทำของลูกจ้างเป็นความผิดทางอาญา เช่น ฉ้อโกง ทรัพย์
 ปล้นทรัพย์ ลักทรัพย์ ฆังฆอก หมิ่นประมาทหลายข้อเสียดังกล่าว หรือจนถึงขนาดเป็น
 ความผิดต่อชีวิต ร่างกาย และ เสรีภาพของบุคคลอื่น หรือแม้กระทั่งเป็นความผิด
 ทางเพศ ซึ่งการกระทำละเมิดโดยมีเจตนาชั่วร้ายโดยส่วนตัวของลูกจ้าง เหล่านี้
 นายจ้างไม่สามารถควบคุมดูแลหรือป้องกันการกระทำอันเป็นละเมิดได้ นายจ้าง
 ยังจะต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างด้วยหรือไม่

อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับการละเมิดโดยจงใจของลูกจ้างนี้ ได้มีความเห็น
ของนักกฎหมายเป็น 2 ฝ่ายคือ

ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า นายจ้างเป็นผู้เลือกลูกจ้างมาเองและมีอำนาจบังคับบัญชา แม้ลูกจ้างจะฝ่าฝืนคำสั่งใช้โอกาสในหน้าที่หาประโยชน์ส่วนตัว นายจ้างก็ควรต้องรับผิดชอบ ไม่ควรให้บุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เกี่ยวข้องกับประโยชน์ได้เสียของนายจ้างและ ไม่มีส่วนผิดด้วยเลย ต้องเสียหาย

อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ถ้าศาลตีความว่าทางการที่จ้างกว้างเกินไป นายจ้างย่อมผิดตร้อน เพราะจะต้องรับผิดชอบทุกกรณีที่ลูกจ้างกระทำละเมิดแม้จะกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของลูกจ้างเอง แม้จะควบคุมอย่างดีเพียงใดก็ยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ ความรับผิดชอบของนายจ้างนั้นแตกต่างจากความรับผิดชอบของตัวลูกจ้างเอง ซึ่งเป็นผู้ทำละเมิดต่อบุคคลอื่น นายจ้างไม่ได้เป็นผู้ทำละเมิด แต่กฎหมายบัญญัติให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบ ฉะนั้นการตีความตาม ม.425 ควรจะตีความในทางจำกัดพอสมควร ไม่ควรตีความให้กว้างขวางจนเกินไป นักกฎหมายหลายท่านเห็นว่าควรตีความอย่างแคบว่า นายจ้างจะต้องรับผิดชอบเพราะเหตุละเมิดที่เกิดขึ้นในขณะทำงานเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง เท่านั้น

การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจการค้า นับวันจะยิ่งทวีความสำคัญขึ้นเป็นลำดับ และยิ่งระบบเศรษฐกิจการค้าเจริญก้าวหน้า การลงทุนทำกิจการต่าง ๆ มีมากขึ้นเพียงใด ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างลูกจ้าง ก็มีความสำคัญมากขึ้นเพียงนั้น แม้จะได้มีการพัฒนานกฎหมายแรงงานขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันควบคุมและคุ้มครองทั้งลูกจ้างคนงานและนายจ้าง แต่ขณะเดียวกันลูกจ้างคนงานก็ย่อมมี

โอกาสที่จะสร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่บุคคลภายนอก ได้มากขึ้น ดังนั้นหลักเรื่องความรับผิดของนายจ้างอันเกิดจากการกระทำละเมิดของลูกจ้าง ซึ่งมีขึ้นเพื่อคุ้มครองบุคคลภายนอก จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาควบคู่กันไป

ด้วยเหตุที่ทั้งแนวคำพิพากษาและความเห็นของนักกฎหมาย ยังไม่มีการวางแนวทางชัดเจน จึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาค้นคว้าหาหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการวินิจฉัยว่า อย่างเป็นทางการกระทำละเมิดโดยจงใจในทางการที่จ้างที่นายจ้างจะต้องร่วมรับผิด เพื่อจะคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้ต้องเสียหายแต่ไม่เป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่นายจ้างอย่างมากเกินสมควร แม้ในปัจจุบันนี้ จะได้มีการนำระบบการประกันภัยเข้ามาช่วยลดความเสี่ยงภัยของนายจ้าง ก็ช่วยได้เฉพาะนายจ้างซึ่งประกอบกิจการขนาดใหญ่เท่านั้น ซึ่งเราก็ไม่ควรที่จะละเลยการพิจารณาถึงความชัดเจนของหลักเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นบทบัญญัติถึงความรับผิดของบุคคลโดยตรง อันเป็นพื้นฐานของความรับผิดในทางแพ่งที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะการที่บริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินประกันอย่างไรรั้นก็ยังคงขึ้นอยู่กับความรับผิดของนายจ้างที่จะต้องรับผิดเพื่อละเมิดซึ่งลูกจ้างได้ทำขึ้น อันเป็นความรับผิดตามมาตรา 425 อยู่นั่นเอง

ส่วนความรับผิดของตัวการนั้น องค์ประกอบความรับผิดของตัวการเป็นเช่นเดียวกับความรับผิดของนายจ้าง แต่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวการตัวแทนนั้นแตกต่างกับความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างลูกจ้าง อีกทั้งขอบเขตความรับผิดของตัวการก็อยู่ที่ขอบอำนาจที่มอบหมายให้ตัวแทน ซึ่งมีลักษณะแคบกว่าแนวทางที่จ้าง จึงควรพิจารณาต่อไปว่า หากตัวแทนกระทำละเมิดโดยจงใจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวแล้ว ตัวการจะต้องมีความรับผิดร่วมด้วยหรือไม่ ทั้งนี้นอกจาก

จะเป็นการศึกษาเพื่อเทียบเคียงกับความรับผิดชอบของนายจ้าง ในฐานะที่เป็นความ
 รับผิดชอบลักษณะ เดียวกันแล้ว ในบางกรณีนายจ้างอาจต้องรับผิดชอบในฐานะตัวการ
 หากมีพฤติการณ์ที่แสดงว่า นายจ้างลูกจ้างมีความสัมพันธ์กัน ในฐานะตัวการตัว
 แทนด้วย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research)
 วัตถุประสงค์ว่าจากหลักกฎหมายต่างประเทศที่สำคัญ ประเด็นที่ใช้ในกฎหมาย และ
 ตัวบทกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำพิพากษาของศาลฎีกา และความเห็น
 ของนักนิติศาสตร์ในเรื่องนี้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำตอบว่าการที่นายจ้างและตัวการ
 จะต้องรับผิดชอบแห่งการละเมิด ของลูกจ้างและตัวแทนนั้นมีขอบเขตอย่างไร
 โดยเฉพาะในกรณีที่ ลูกจ้างและตัวแทนกระทำละเมิดด้วยความจงใจ เพื่อให้
 สามารถใช้และตีความมาตรา 425 และ มาตรา 427 ประมวลกฎหมายแพ่งและ
 พาณิชย์ของไทยได้ชัดเจนขึ้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่
 เกี่ยวข้องต่อไป